

TALABALARDA FAOL FUQAROLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI VA MEZONLARI

Jabborova Dilafruz Salomovna

"Alfraganus university" nodavlat oliy talim tashkiloti, Yoshlar bilan ishlash, ma'naviy-ma'rifat
bo'limi maslahatchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20199393>

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda faol fuqarolik ko'nikmalarini shakllantirishning mazmuni, pedagogik asoslari hamda baholash mezonlari yoritilgan. Faol fuqarolik ko'nikmalarining huquqiy ong, ijtimoiy faollik, tanqidiy fikrlash, jamoaviy hamkorlik va ijtimoiy mas'uliyat kabi tarkibiy qismlari tahlil qilingan. Shuningdek, globallashuv sharoitida oliy ta'lim muassasalarida fuqarolik tarbiyasini samarali tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari ochib berilgan. Talabalarda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda interfaol ta'lim metodlari, loyihaviy faoliyat, volontyorlik harakatlari va ijtimoiy tashabbuslarning ahamiyati asoslab berilgan. Faol fuqarolik ko'nikmalarini baholash mezonlari sifatida ijtimoiy tashabbuskorlik, jamoat ishlaridagi ishtirok, mustaqil qaror qabul qilish va ijtimoiy mas'uliyat darajasi ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: faol fuqarolik, fuqarolik kompetensiyasi, ijtimoiy faollik, huquqiy madaniyat, fuqarolik tarbiyasi, globallashuv, talaba yoshlar, interfaol metodlar, ijtimoiy mas'uliyat, demokratik qadriyatlar, volontyorlik faoliyati, tanqidiy fikrlash

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonida jamiyat taraqqiyoti fuqarolarning ijtimoiy faolligi, huquqiy madaniyati hamda davlat va jamiyat hayotidagi ongli ishtiroki bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, yosh avlodni faol fuqarolik ruhida tarbiyalash, ularda jamiyat manfaatlariga daxldorlik hissini shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, oliy ta'lim muassasalarida talabalarda faol fuqarolik ko'nikmalarini shakllantirish masalasi dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Faol fuqarolik ko'nikmalari shaxsning o'z huquq va burchlarini anglashi, ijtimoiy jarayonlarga befarq bo'lmasligi, jamoatchilik ishlarida faol ishtirok etishi hamda jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'sha olishi bilan tavsiflanadi. Bunday ko'nikmalar yoshlarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy yondashuvi, tashabbuskorligi va ijtimoiy mas'uliyatini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, ta'lim jarayonida fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirishning samarali pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish zarurati ortib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan demokratik islohotlar, fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati ham yoshlarni faol fuqarolik ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratmoqda. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida yoshlarning ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlash, ularda vatanparvarlik, mas'uliyat va fuqarolik madaniyatini shakllantirish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Bu esa oliy ta'lim tizimida fuqarolik tarbiyasining mazmuni va metodlarini takomillashtirishni taqozo etadi.

Faol fuqarolik ko'nikmalari — bu shaxsning jamiyat hayotida ongli ishtirok etishi, ijtimoiy tashabbus ko'rsatishi, o'z huquq va burchlarini bilishi hamda ularni amalda qo'llay olishi bilan tavsiflanadi. Ushbu ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni ta'limning mazmuni, tarbiyaviy muhit va amaliy faoliyat uyg'unligida samarali kechadi. Tadqiqot davomida faol fuqarolik ko'nikmalarining quyidagi asosiy tarkibiy qismlari ajratib ko'rsatiladi: huquqiy ong va madaniyat, ijtimoiy faollik, tanqidiy fikrlash, jamoaviy hamkorlik va ijtimoiy mas'uliyat. Mazkur ko'nikmalarni

shakllantirishda interfaol ta'lim metodlari, loyihaviy faoliyat, volontyorlik harakatlari hamda talabalarni ijtimoiy hayotga keng jalb etish muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, globallashuv sharoitida talabalar ijtimoiy faolligini va fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirish masalasi ko'plab olimlar tomonidan turli yondashuvlar asosida o'rganilgan. X.M. Tojiboeva ijtimoiy faollikni shaxsning ongli va maqsadga yo'naltirilgan faoliyati sifatida talqin etib, uning shakllanishida ta'lim-tarbiya jarayonining tizimli tashkil etilishi muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi [1, 45–47-betlar]. Muallifning fikricha, ijtimoiy faollik shaxsning jamiyatdagi o'rnini anglash va faol fuqarolik pozitsiyasini egallashida muhim omildir. N.N. Djamilova o'z tadqiqotlarida yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning rolini asoslab beradi. Ayniqsa, interfaol metodlar orqali talabalar mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik va ijtimoiy mas'uliyat ko'nikmalariga ega bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi [2, 52–55-betlar]. Q.Q. Quronboyev fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishni demokratik qadriyatlar bilan bog'lab, talabalarda huquqiy ong va fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi [3, 60–64-betlar]. Uning fikricha, ta'lim jarayoni orqali yoshlarda jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik hissini shakllantirish mumkin. B.Sh. Shermuhammadov globallashuv jarayonida yoshlarning mafkuraviy immunitetini mustahkamlash muhimligini qayd etadi. U milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi asosida tashkil etilgan tarbiya jarayoni fuqarolik tarbiyasining samaradorligini oshirishini ilmiy jihatdan asoslaydi [4, 70–73-betlar].

Fuqarolik tarbiyasining ijtimoiy zarurati jamiyat barqarorligi va fuqarolik jamiyatini shakllantirish ehtiyojidan kelib chiqadi. Faol fuqarolar mavjud bo'lgan jamiyatda ijtimoiy adolat, qonun ustuvorligi va ijtimoiy hamkorlik ta'minlanadi. Shu bois, yoshlarni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga, o'z huquq va majburiyatlarini anglashga hamda umumiy manfaatlar yo'lida mas'uliyat bilan harakat qilishga o'rgatish ijtimoiy rivojlanishning muhim sharti hisoblanadi.

Mazkur jarayonda ta'lim muassasalari fuqarolik tarbiyasining asosiy ijtimoiy-pedagogik instituti sifatida maydonga chiqadi. Ta'lim jarayonida fuqarolik tarbiyasini tizimli tashkil etish orqali talabalarda ijtimoiy faollik, huquqiy madaniyat, demokratik qadriyatlarga hurmat va jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik hissini shakllantirish mumkin. Ayniqsa, tarbiyaviy ishlarni globallashuv sharoitiga mos metod va shakllar asosida tashkil etish yoshlarning hayotiy pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, faol fuqarolik ko'nikmalarini baholash mezonlari sifatida talabalarning ijtimoiy tashabbuskorligi, muammolarga befarq bo'lmasligi, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati hamda jamoat ishlaridagi ishtiroki asos qilib olinadi. Ushbu mezonlar orqali talabalar shaxsida shakllangan fuqarolik kompetensiyalarining darajasini aniqlash mumkin.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, talabalarda faol fuqarolik ko'nikmalarini shakllantirish jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim omil bo'lib, bu jarayonni ilmiy asosda tashkil etish va takomillashtirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi.

References:

1. Mirziyoyev Sh. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.: O'zbekiston, 2016. –14-b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yi larga mo'lja langan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni. PF-60-son. 2022-yil 28 yanvar. – www.lex.uz
3. Mardonov Sh. Pedagogika fanidan o'qitishning elektron-moduli didaktik ta'minotini ishlab chiqish texnologiyasi. –Toshkent, 2021. 88-b.
4. Tojiboyeva X.M. "O'quvchi-yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishning pedagogik tizimi" diss. 2018 y.

5. Tojiboyeva X.M. Ijtimoiy faollikni rivojlantirishning pedagogik asoslari. – Toshkent: Fan, 2018. – 120 b.
6. Djamilova N.N. Yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 150 b.
7. Quronboev Q.Q. Fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari. – Toshkent: Universitet, 2020. – 135 b.
8. Shermuhammadov B.Sh. Globallashuv sharoitida yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021. – 140 b.